

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

76

2

L-85

my. 26

2010

110004

645

2
L-85
պ.

ԼՍԱՐԱՆ

ԿԵՆՑԱՂՕԳՈՒՏ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

Ա.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԸ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

ԴԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԻԹԻՆՎՈՍԻՎ

Իսպարանի Խանիպեանն Ուստւնարանի Հայոց

1860.

11319

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ

ՔԱՆՈՒՄԱՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

II

ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՅՈՒՐ ԳՂԱՈՍ ԶԳՈՒՄԻՆԻՍՏԱՆԵՍ

Հրամայեցաք տպագրել, եւ յետ տպագրութեանն առաջի առնել ուր հարկն է գանձանեալ թիւ օրինակացն :

Թեոդոսիա, ի10 դեկտեմբերի 1860:

ԳԱՐԲ. Վ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ.

1780
47

1860

Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ն

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ Ա Շ Ո Ւ Ն Զ Ս Ո Ւ Բ Բ Գ Բ Ո Ց

Դ Ա Ս Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն .

մենաբարին Աստուած իւր անհուն ողորմութեամբը ի՛նչ աղէկութիւններ որ ըրեր է մարդուս, այն աղէկութեանց գլխաւորներէն մէկն ալ այս է որ իրեն ամենասուրբ կամքը յայտներ է մեզի՝ ոչ միայն արդար եւ սուրբ մարդկանց ձեռքով, հապա նաեւ մասնաւոր գրքով մը, որ է Աստուածաշունչ ըսուածը, այսինքն Աստուծոյ շնչմամբը՝ Աստուծոյ տուն տալովը գրուած գիրք:

Աստուծոյ այս մեզի ըրած աղէկութեան յարգը թէ որ հարկ է Ֆանչնալ, հարկ է ուրեմն նաեւ սիրով եւ ուշադրութեամբ կարդալ Աստուածաշունչը, կամ կարդացողին մտիկ ընել, հասկընալ մէջի խօսքերը, ու ջանալ գործով պահել ու կատարել մէջի խրատները:

Ամէն հին ազգերն ալ ունեցեր են իրենց համար մէկմէկ սրբազան գրքեր՝ իրենց հաւատքին բաներն ու վարքի կանոնները անոնց մէջ գրուած: Այն գրքերէն ոմանք բոլորովին կորսուած են, ինչպէս հին եգիպտացոց ու Հռովմայեցոց գրքերը. եւ ոմանք թէպէտ եւ մինչեւ ցայժմ կան, բայց խիստ շատ ապացոյցներով (խապածներով) դիւրին է ցուցնելն որ այն գրքերը Աստուածաշունչ ըսուելու իրաւունք չունին. այսպէս

են անհա Չինաց, Հնդկաց, Պարսից եւ Մահմէտականաց սուրբ գիրք ըսածները: Միայն Հրէից եւ ամենայն քրիստոնէից ընդունած սուրբ գիրքն է որ իրաւամբ Աստուածաշունչ կճանչցուի:

Մեր դիտաւորութիւնը հոս Աստուածաշնչին վրայ եղած ամէն քննութիւնները կամ գովասանքները յիշատակել չէ, պատուական ժողովուրդ. — անոր օրեր շաբաթներ չենք օգտեցրներ: Առ այժմ ամենէն աւելի գիտնալուն այս է որ Աստուածաշունչ սուրբ գրոց պատմութեանը տեղեկութիւն ունենալը ամէն մարդու ալ շատ հարկաւոր ու օգտակար բան է, ինչպէս որ Պողոս առաքեալն ալ կը արդէ. ուստի պէտք է որ ամէն մարդ ալ սիրով, ուշադրութեամբ ու պատկառանօք կարդայ ու լսէ, եւ լսած բաներէն խրատ առնու, օգուտ քաղէ:

Ի՞նչ է արդեօք Աստուածաշնչին մէջ գրուածը: — Աստուածաշունչը երկու մաս կը բաժնուի գլխաւորապէս. մէկը կը սուի Հին կտակարան, մէկալը նոր կտակարան: Հին կտակարանին մէջ գրուած է աշխարհի ստեղծման պատմութիւնը, եւ յետոյ Աստուծոյ ընտրած ժողովրդեան՝ այսինքն Հրէից ազգին պատմութիւնը, անոր տրուած օրէնքներն ու ամէն մարդու համար խրատներ, եւ Քրիստոսի Տեառն մերոյ փրկագործ տնօրէնութիւններուն վրայ մարգարէութիւններ: Իսկ նոր կտակարանին մէջ գրուած է Քրիստոսի Տեառն մերոյ մարդեղութեան եւ երկրաւոր կենացը պատմութիւնը, իրեն կենարար յարութիւնը, համբարձումը, յետոյ առաքելոց քարոզութիւնը եւ նոցա գրած թղթերը:

Աշխարհի ստեղծման պատմութիւնը մեզի պատմողը Աստուած է, իսկ գրողը՝ Մովսէս աստուածախօս մարգարէն: Տեսնեմք թէ ի՞նչ կերպով կսկսի այս հրաշալի պատմութիւնը:

«Իսկզբանէ արար Աստուած զերկին եւ զերկիր. եւ երկիր «էր աներեւոյթ եւ անպատրաստ, եւ խաւար իվերայ անդրն- «դոց, եւ Հոգի Աստուծոյ շրջել իվերայ ջուրց: եւ ասաց «Աստուած. եղիցի» լոյս. եւ եղել լոյս:»

Ի՞նչ սքանչելի պատմութիւն, ի՞նչ բարձր ու վսեմ գրուցուածք: Մեզ որ այս պատուական ժողովականաց մէջ ամենքը չեն հասկընար այս գրաբառ լեզուն. ապա թէ ոչ, ի՞նչ հարկ էր որ մենք մեր խեղճ աշխարհաբառ լեզուովն ու բացատրութիւններովը այս վսեմ գրուցուածքին կերպով մը շէն-

պէս կլինի: Այո, կրնամք նմանցընել այս բանը՝ մարդուս մըտքին մէջը յանկարծ խորհուրդ կամ մտածութիւն մը ընկնելուն: Ինչպէս որ մեր ամենեւին չկարծած կամ չսպասած ատենն ալ երբեմն մտքերս բան մը կիյնայ, որով ոչնչէն ինչ մը կը գոյանայ մեր մտքին մէջ, ասոր նման կրնամք հասկընալ փոքր իշատէ Աստուծոյ ոչնչէն բան ստեղծելը: Ըսել է թէ մարդուս միտքն ալ արարչական ոյժ մը՝ զօրութիւն մը ունի, եւ իրաւցընէ պատկեր Աստուծոյ է. սակայն ո՛րքան տարբեր նախատիպէն, ո՛րչափ հեռու Աստուծոյ արարչական զօրութենէն: Վասն զի ո՛ր մարդը կարող է այնպիսի բան մը գոյացընել որ առաջ չկար: Չեմ ըսեր թէ ՖանՖ մը, մրջին մը, հապա գոնէ աւազի (խուժի) հատիկ մը գոյացընող մարդ տեսնուած է աշխարհիս երեսը: Խիստ շատ մարդիկ կ՛հանձնամք դժբաղութար, որ եղած բարի բարի բաները աւելու, փճացընելու, ոչնչացընելու կարողութիւնն ու Ֆարտարութիւնը ունին. բայց աւրածը շտկող բարեկարգող՝ հազարին մէկ հազիւ կգտնեմք, ո՛ւր մնաց ոչնչէն բան գոյացընողը:

Ուրեմն «Աստուած ամէն բանէ առաջ երկինքն ու երկիրս ըստեղծեց» ըսելով՝ նախ այս կհասկըցընէ մեզի Մովսէս մարգարէն որ այս աշխարհս եւ բոլոր տիեզերք, այսինքն ինչ որ կայ երեւելի արարած՝ ամէնն ալ Աստուծոյ ստեղծածն է, ինքիբմէն եղած կամ թէ դիպուածով գոյացած՝ ամենեւին բան մը չկայ:

Այս Ֆշմարտութիւնը հասկըցընելէն ետեւ՝ կսկսի Մովսէս մարգարէն երկրիս՝ այսինքն այս մեր բնակած աշխարհիս եւ ասոր վրայ գտնուող արարածներուն ստեղծմանը պատմութիւնը պատմել, բայց կարճ կերպով. վասն զի իրեն միտքը, մանաւանդ թէ Աստուծոյ կամքը՝ այս է որ մարդուս եւ մարդկային ազգիս պատմութիւնը պատմէ՝ մեզի խրատ լինելու համար, եւ ոչ թէ մեր աւելորդ հետաքրքրութիւնը կշտացընէ: Անոր համար՝ պէտք չէ զարմանամք թէ Մովսէս մարգարէն ինչո՞ւ համար հեծանոս փիլիսոփաներուն պէս խորունկ գիտելիքներ պատմելու ամենեւին փոյժ չունի. ոչ երկրաբանական զարմանալի տեղեկութիւններ կուտայ մեզի, ոչ աստղաբաշխական հիանալի գիտելիքներ, ոչ բնագիտական գաղտնիքներ, ոչ բնալուծական բաղադրութիւններ, եւ ոչ իսկ Աստուծոյ ինքնագոյ ինքնաբաւ

ինքնիշխան, ամենակարող ամենագէտ լինելուն վրայ աստուածաբանական վարդապետութիւններ:

«Այս մեր բնական երկիրը աներեւոյթ եւ անպատրաստ էր» կըսէ, այսինքն խառնափնդոր զանգուած մը՝ խմորի պէս բան մըն էր: Եւ լոյսը դեռ ստեղծուած չլինելով, ակոր վրայ ստեղծուելու բաներն ալ չէին կրնար մարդկային աչքի կամ մտքի երեւնալ, թէ պէտ եւ Աստուծոյ ամենատես աչքին առջեւն էր ամէն բան իյաւիտենից այնպէս եւ այն ձեւերով՝ ինչով որ կամեցաւ ստեղծել: Անոր համար ան դուռն դ' անունը կուտայ այն աներեւոյթ եւ անպատրաստ զանգուածին: «Այն անդունդն ալ մոռութեան ու խաւարի մէջ թաղուած էր» կըսէ:

Բայց երբոր Աստուած իրեն անբաւ բարութեամբն ու ամենախնամ տեսչութեամբը կամենայ իւր բարութիւնը յայտնել արարածոց, խաւար չկայ որ չփարատի, խառնափնդորութիւն չկայ որ կարգի չմտնէ: Ուստի «Աստուծոյ Հոգին՝ այն անդունդին վրայ կըպէր» կըսէ Աստուածաշունչը, այսինքն իւր աչքին առջեւը հայելիի պէս ունենալով ընելու ստեղծագործութեանը ամէն հետեւանքները՝ մինչեւ յաւիտեան, մասնաւոր հոգ եւ խնամք կցուցընէր վրան: Ինչպէս որ աշխարհիս վրայ ալ կը պատահի, որ ճարտար արհեստաւորը, զոր օրինակ հիւսը (տիւրկէրը), դարբինը, բրուտը, անկերպարան փայտի կտոր մը, երկաթի կտոր մը, կաւի կտոր մը աչքին առջեւն ունենալով, եւ մըտքին մէջ աղէկ գիտնալով թէ անկէց ինչե՛ր պիտի շինէ, առաջուց սիրտը կեփի ու կերպով մը կզուարճանայ:

Այժմ տեսնեմք թէ ի՞նչ կերպով սկսեր է Աստուած իւր հրաշալի արարչագործութիւնը. ի՞նչպէս փարատեր է այն համատարած խաւարը, եւ ի՞նչպէս կարգի դրեր է այն խառնափնդոր եւ անկերպարան զանգուածը որ այսպիսի սքանչելի տեսարան մըն է այսօրուան օրս մեր աչքին առջեւը:

«Եւ ասաց Աստուած. եղիցի լոյս, եւ եղեւ լոյս. եւ ետես Աստուած զլոյսն զի բարի է:» Աստուծոյ խօսիլը կամ բանը սելը՝ իրեն ամենագօր կամքն ու հրամանն է. հրամայեց որ լոյս լինի, մէկէն իմէկ պայծառափայլ լուսով մը զարդարուեցաւ բոլոր աշխարհս, եւ Աստուած տեսաւ որ լոյսը բարի է, այսինքն ի՞նչ խորհրդով որ կամեցաւ Աստուած ստեղծել լոյսը՝ այն խորհրդին ամէն կերպով յարմար է. եւ ինչպէս որ բարին

չարէն կզատուի կբաժնուի, այսպէս ալ լոյսը խաւարէն բաժնեց. կամեցաւ որ իրեն ստեղծելու արարածներուն համար երբեմն լոյս լինի եւ երբեմն մութ. ցորեկը լուսով ապրին, զուարթանան, զուարճանան, եւ գիշերուան մթուժեան յանդարտութեանը մէջ՝ հանգստանան, ոյժ առնուն: Եւ այսպէս սկսաւ ժամանակը՝ առաջին օրէն ցորեկուան ու գիշերուան բաժանմունքն ունենալ:

Ոմանք այս տեղը տարակոյս կհանեն թէ աշխարհիս երեսը ցորեկն ու գիշերը ձեւացնողը արեւն է, իսկ արդ արեւը, լուսինն ու անտղերը չորրորդ օրը ստեղծուեցան. ինչպէս հասկընալու է ուրեմն Աստուածաշնչին այս մէկ, երկու, երեք, չորս օր համրելը՝ այն լուսաւորաց ստեղծուելէն առաջ:—Սուրբ Հարք եւ վարդապետք ասոր դիւրին մեկնութիւնը այսպէս կուտան՝ թէ մէկ ցորեկուան ու մէկ գիշերուան միջոցը ո՛րչափ է նէ՛ այնքան միջոց անցած լինելով ամէն մէկ նոր ըստեղծագործութեան մէջտեղը, այսինքն 24-ական ժամ, Աստուածաշունչը այն անցած միջոցին օր կըսէ:

Երկրորդ օրուան սկիզբը երկրիս դեռ խառնափնդոր զանգուածի՝ խմորի պէս բան մըն էր, այնպէս որ ջրեղէն կակուղ կտորներն ու պինդ ու հաստատուն կտորները՝ մէկտեղ խառն էին. Աստուած հրամայեց որ բարակ ու թեթեւ ջրեղէն մասերը բաժնուին թանձր հաստատուն մասերէն, ասով երկրիս երեսը պատած մթնոլորտը կամ օդը ձեւացաւ. յետոյ երկրէս շոգիներն ու գոլորշիները հանեց՝ այն մթնոլորտին մէջ ամպերու ձեւերով դիզեց, անով եղաւ այս մեր գլխուն վրայ երեւցած օդը, որու անունը մենք երկինք կըսեմք:

Երրորդ օրը հրաման ըրաւ Աստուած, եւ իսկոյն ջուրը բաժնուեցաւ ցամաքէն ու մէկտեղ ժողվուեցաւ. անով ձեւացան ծովերը. իսկ ցամաքին երեսը լեռներով բլուրներով զարդարուեցաւ, անտառներով ու կանաչագեղ դաշտերով գեղեցկացաւ, անթիւ անհամար ծառեր ու բոյսեր երկրիս երեսը ծածկեցին իրենց պտուղներովը, տերեւներովն ու ծաղկներովը: Այն ամէն բոյսերուն անտակները շարունակուելու համար՝ իրենց հունտերը հետերն ունեցան, որ են իրենց պտուղները. արմատներն ալ հողուն մէջ երկնցուցած՝ սկսան անկէց իրենց սնունդ ու աճումն առնուլ:

Չորրորդ օրը այն չորս գին տարածուած լոյսն որ առաջին օրը ստեղծեր էր Աստուած՝ ամփոփեց երկնային մարմիններուն վրայ, եւ ձեւացան արեւը, լուսինը եւ անհամար աստղերը, արեւուն շարժմունքովը կարգի կանոնի մտան գիշերն ու ցորեկը եւ չորս եղանակաց փոփոխմունքները, եւ լուսնին ու աստղերուն ցլմունքովը գիշերուան տխուր մեռութիւնը փառատեցաւ ու զուարթացաւ:

Առաջին չորս օրերուն մէջ ստեղծուած արարածները ամէնն ալ անշունչ էին, եւ աշխարհս կնժանէր բնակիչ չունեցող բնակարանի. հինգերորդ օրը սկսաւ Աստուած ստեղծել շնչաւոր կամ կենդանի արարածներ, այսինքն ծովը անթիւ անհամար ձկներով լեցուց, ու օդը ամէն տեսակ մէկմէկէ սիրուն թռչուններով: Ո՞վ կրնայ կարճ խօսքով պատմել այն գեղեցիկ արարածներուն տեսակ տեսակ յարկուածիւնները, բնաւորութիւնները, ճարտարութիւնները:

Վեցերորդ օրը ստեղծեց Աստուած ամէն տեսակ չորքոտանիները, այսինքն ընտանի եւ վայրենի զանազան կենդանիները. ամենէն ալ ետքը այն զարմանալի արարածն որ բոլոր կենդանեաց եւ բուսոց եւ ամենայն աշխարհիս տէր ու թագաւոր, եւ Աստուծոյ այս աշխարհիս վրայ փոխանորդը պիտի լինէր, այսինքն մարդը, ըստ պատկերի իւրում եւ ըստ նմանութեան:

Աստուածաշունչ սուրբ գիրքը Աստուծոյ վեցօրեայ արարչութիւնը համառօտ կերպով մը պատմելէն ետեւ, այն բանն որ ամէն մէկ օրուան արարածներուն համար ըսեր էր՝ կդառնայ նորէն կըսէ բոլոր վեցօրեայ արարչագործութենէն ետքը. «Եւ ետես Աստուած զամենայն գոր ինչ արար՝ եւ ահա բարի են յոյժ:» Ըսել կուզէ թէ հաւնեցաւ Աստուած իւր ստեղծուածներուն. եւ պէտք էր որ հաւնէր, ապա թէ ոչ՝ յայտնի է որ չէր ալ ստեղծեր:— Բայց շատ մարդիկ կան որ ամէն բան իրենց խելքովը չափել ուզելով կըսեն որ մի՞թէ Աստուծոյ ամէն ստեղծած բաներն ու ամէն կենդանիներն ալ բարի՞ են. մի՞թէ թունաւոր խոտերը, թունաւոր օձերը, կատաղի գազանները բարի՞ են. մի՞թէ կայծակը, որոտմունքը, կարկուտը, սառոյցը, հրաբուխները բարի՞ բաներ են: Ասոնց տրմաւելու առաջին պատասխանը ամենուն յայտնի է: Այդ բարի չը-

կարծուած բաներուն ստեղծողը ամենիմաստ եւ ամենաբարի լինելով՝ իհարկէ բարի ճանչցեր է որ ստեղծեր է: Անկէց իզատ բնագէտները եւ ամենայն դիտող անձինք յայտնի կտեսնեն ու կվկայեն որ վնասակար երեւցած բաներէն ու կենդանիներէն մէկն ալ չկայ որ գոնէ մէկ օգուտ մը՝ շահ մը չունենայ: Իսկ Աստուծոյ իմաստութեանը վրայ ծուռ մտածող, եւ կամ բնութեան երեւոյթներուն վրայ անհոգութեամբ ու պաղ աչքով նայող մարդիկը՝ զարմանք չէ որ մտքերնին դրած լինին թէ աշխարհիս երեսին բարի՝ կամ իրենց միայն բարի երեւցած բաները Աստուած ստեղծեր է, իսկ չար ու վնասակար բաները՝ կամ իրենց միայն չար ու վնասակար երեւցածները՝ սատանան ըստեղծեր է, կամ թէ ինչպէս որ իրենք կըսէին՝ չար աստուածը ստեղծեր է: Ասոնց դէմ շատ զօրաւոր ու գեղեցիկ կերպով զբաժ է մեր Երանաշնորհ Թարգմանիչներէն եզնիկ վարդապետը:

Մարդուս խելքը ո՛րչափ ալ կարճ լինի, ո՛րչափ ալ ոյժ չունենայ Աստուծոյ խորհուրդները հասկընալու, թէ որ ուզէ ունեցած խելքը բանեցընել ու զգայարանքները սրելով դիտողութիւն ընել, խիստ շատ պատճառ կգտնէ Աստուծոյ իմաստութեանը վրայ զարմանալու եւ հիանալու:

Թէ որ միայն երկրիս ձեւը մտածեմք, այն ալ բաւական է մեզի ցուցընելու Աստուծոյ իմաստութիւնը: Ահա օրինակի համար երկիրս գրեթէ գնտածել է. արդեօք ինչո՞ւ համար:—Որպէս զի ամէն կողմերն ալ կարող լինին կենդանի արարածներ բնակիլ, արեւուն լոյսն ու տաքութիւնը երկրիս ամէն կողմերուն ալ զարնէ, ջրերը դէպի ամէն կողմերը կարենան տարածուիլ, ու քամիները արգելք չունենան դէպի ամէն տեղ փչելու, եւ օդը նորոգելու:

Հապա երկրիս կազմուածքը ի՞նչ սքանչելի իմաստութեամբ եղած է. ի՞նչպէս երեսի կարգը (խաթը) կակուղ է՝ որ ցանքի յարմար լինի, տակի կարգերն ալ պինդ ու կարծր՝ որ հաստատուն շէնքեր շինելու յարմար գան: Հապա հողուն մէջի մետաղներուն ու հանքերուն (մատէններուն) հարստութիւնը. մանաւանդ գետնի ածուխը (քէօմիւրը) որ հիմակուան Ժամանակս այնչափ պիտանացու է մարդկանց: Հապա լեռներուն ու ծովերուն մեծամեծ օգուտները: Ո՞ր մէկն ըսեմ. լաւ է որ Թողումք Աշխարհապատմութեան ու Բնագիտութեան դա-

սերուն' որ ուրիշ անգամ պիտի լսէք, պատուական ժողովականք, ու մեք դառնամք սուրբ գրոց պատմութեանը :

Աստուածաշնչին բուն միտքը մարդուս ստեղծման պատմութիւնը պատմել է, ինչպէս որ ըսինք. ուստի եւ ուրիշ արարածներուն համար այսքան միայն կըսէ թէ Աստուած տեսաւ որ ամէն բան ալ ուզածին պէս բարի ու իրեն վախճանին յարմար է: Իսկ մարդուս ստեղծումը միւս կենդանիներէն ետքը՝ նոյնպէս վեցերորդ օրը եղաւ ըսելէն ետքը, կ'պատմէ որ եօթներորդ օրը դադրեցաւ Աստուած նոր բան ստեղծելէն, ու իբր թէ աշխատանքէն հանգչեցաւ :

Կարող էր Աստուած բոլոր աշխարհս՝ երկինք եւ երկիր մէկ րոպէի (սէքունտի) մէջ ստեղծել. բայց վեց օրուան մէջ ստեղծեց՝ մեզի հասկըցընելու համար որ իրեն գործերը կարգով ու կանոնով մը կընէ միշտ: Ուստի երբոր եօթներորդ օրը դադրեցաւ, կըսէ, աշխատանքէն, այն ալ մեզի օրինակ տալու համար է, որ շաբթուն մէջ մէկ օր մը մեք ալ դադրիմք դրսի աշխատանքէ, ու աւելի ետեւէ լինիմք այն օրը մեր հոգւոյն օգուտները մտածելու, աւելի զԱստուած փառաբանելու առանձնական եւ միաբանական աղօթքներով:

Հրէից լեզուովը հանգստութիւնը կամ աշխատանքէ դադրիլը շաբաթ կըսուի. անոր համար շաբաթ օրը աշխատանք ընելը արգելեց Աստուած մովսիսական օրէնքով, ինչպէս որ մինչեւ հիմա Հրեաները շաբաթ օրը ամենեւին չեն աշխատիր: Իսկ մեք քրիստոնեայքս իպատիւ սուրբ յարուածեանն Քրիստոսի, որ կիրակի օր եղաւ, կ'իրակին կդադրինք ծառայական կամ յոգնեցընող մարմնական աշխատանքներէ: Վասն զի աստուածադիր օրէնքին վախճանը այն է որ մարդս շաբթուն մէկ օրը հանգչի, աշխատանքէ դադրի:

Այս շաբաթ պահելու սովորութիւնը՝ կերելնայ որ Մովսեսէն առաջ ալ կար բարեպաշտ մարդկանց մէջ, բայց Մովսեսի ձեռքովը պատուիրեց Աստուած որ օրէնք ու պատուիրանք դառնայ. վասն զի անով Հրեայք Աստուծոյ արարչագործութիւնը միտք կըբերէին, մի միայն Արարիչ ճանչնալը պարտք կտեսնէին, բազմաստուածութենէ՝ կռապաշտութենէ հեռու կմնային, եւ ոչ միայն իրենք աշխատանքէ դադրելով՝ հապա նաեւ

իրենց ծառաներն ու անասուններն ալ հանգչեցընելով՝ գթասիրութեան կվարժէին: Այնչափ խստութեամբ կպահանջէր Աստուած այս պատուիրանքին պահպանութիւնն որ մարդուն մէկը շաբաթ օր փայտ ժողվածին համար՝ Մովսեսի հրամանովը քարկոծուեցաւ: Քրիստոսի Տեառն մերոյ ժամանակը Հրեայք տեսնելով որ նորա աստուածահրաշ վարուցը վրայ մէկ արատ մը չեն կրնար գտնել, այս բանը իրեն յանցանք համարեցան որ իբր թէ՛ իրենց խելքովը՝ շաբաթ չիպահեր, որովհետեւ շաբաթ օրը բժշկութիւն կպարգեւէ հիւանդաց: Քրիստոս նոցա կեղծաւորութիւնը յանդիմանեց՝ ըսելով թէ շաբաթը մարդուս համար եղած է, մարդս շաբաթու համար չէ եղած: Ըսել կուղէր թէ շաբաթ օրը չաշխատելու պատուիրանքը անո՛ր համար դրեր է Աստուած որ մարդս այն օրը մարմնովը հանգչի, ու մասնաւոր կերպով մը հոգւոյն աղէկութեանը աշխատի: Եկեղեցին ալ Քրիստոսի սուրբ յարութեան օրը եւ ուրիշ տօներ առանց աշխատելու անցընել որ կպատուիրէ, միտքը այս է որ քրիստոնեայք այն օրերը աւելի իրենց հոգւոյն օգտակար բարեպաշտական գործերով, այսինքն աղօթքով, եկեղեցի երթալով, քարոզ ու խրատ լսելով անցընեն:

Գամբ մարդուս ստեղծմանը, որ Մովսէս մարգարէն մեծ եռանդով ու տեղնիտեղը բացատրելով կպատմէ:

Աստուած զմարդը ստեղծելու համար՝ հողը առաւ, անկէց մարմինը ձեւացուց, կըսէ. յետոյ փչեց անոր երեսին, իրեն շնչովը հոգեւորեց, եւ եղաւ մարդս՝ մարմնոյն կողմանէ ուրիշ արարածներուն՝ այսինքն կենդանիներուն նման, իսկ հոգւոյն կողմանէ պատկեր Աստուծոյ եւ նմանութիւն:

Ուստի շատ կսխալին այն թեթեւամիտ մարդիկն որ մարդուս մարմինը ուրիշ կենդանեաց նման տեսնելով, կարծեն թէ մարդս ալ անբան անասուններէն վեր բան մը չէ. այդ ըսողները յայտնի է որ չեն ճանչնար իրենք իրենց պատիւը, մեծութիւնը, եւ զարմանք կպատճառեն ամէն մարդու, ինչպէս նաեւ Գաւիթ մարգարէին որ կըսէ թէ «Մարդ իպատուի էր եւ ոչ իմացաւ, հաւասարեցաւ անասնոց անբանից եւ նմանեաց նոցա:» Եւ յիրաւի, այդ բանն ըսողները իրենք անբան անասնոց կարգէն վեր լինելու արժանի չեն իրենց կողմանէ: Ամօ՛թ այն սուտ փիլիսոփաներուն ալ որ ըսին թէ մարդս Աս-

տուժմէ ստեղծուած չէ, հապա սունկի (մանթարի) պէս գետնէն բուսած է: Ձիարցընեմք իրենց թէ արդեօք իրենց պէս սունկ (մանթար) տեսած ունի՞ն. այլ մարդուս հոգւոյն՝ աստուածային բնութեան նման սքանչելի մէկ էակ մը եղածը հասկընամք ու անո՛ր զարմանամք որ միայն հրեշտակներէն վար է մարդս, ինչպէս որ իրաւամբ կըսէ նոյն մարգարէն. «Փոքր մի խոնարհ արարեր զնա քան զհրեշտակս. փառօք եւ պատուով պսակեցեր զնա, եւ կացուցեր զնա ի վերայ ձեռակերտաց քոց»: — Հրեշտակներէն խիստ քիչ վար ստեղծեցիր մարդս, կըսէ, ամէն տեսակ փառօք ու պատուով զինքը զարդարեցիր ու մէկալ ստեղծած բաներուդ վրայ տէր ու թագաւոր դրիր:

Եւ որովհետեւ հրեշտակներուն վրայ եկաւ խօսքը, այն ալ նայիմք համառօտիւ որ հապա հրեշտակները ի՞նչ են եւ ե՛րբ ստեղծուեցան. եւ ինչպէս որ այս Լսարանը Հրեշտակաց եւ Հրեշտակապետաց պաշտպանութեանը յանձնեցինք անցած անգամ, այս մեր առաջին դասախօսութիւնն ալ հրեշտակներուն վրայ տեղեկութիւն մը տալով վերջացընեմք:

Հրեշտակ բառը մեր լեզուին մէջ դեսպան (էլչի) ըսել է: Այս անունը հրեշտակաց ոչ թէ բնութիւնը, հապա նոցա պաշտօնը կիմացընէ մեզի, վասն զի գիտեմք որ հրեշտակները եղած են՝ Աստուծոյ հրամանները դեսպանի պէս մարդկանց բերելու իմացընելու: Իսկ իրենք, ինչպէս որ սուրբ գիրքը մեզի կհասկըցընէ, մէկմէկ անմարմին՝ իմանալի էակներ են՝ Աստուծմէ վար, մարդկային հոգիէն վեր, Աստուծմէ ստեղծուած:

Հրեշտակներուն գոյութիւնը գրեթէ ամէն ազգ ալ ընդունած է, բաց իհիւն Սադուկեցիներէն՝ որ հրեշտակ չկայ կըսէին: Բայց հրեշտակաց իսկական բնութեանը վրայ այս կարծիքներն եղած են որ սուրբ Հարց մէջէն ոմանք ըսին թէ հրեշտակներն ալ ամենաբարակ մարմին մը ունին, անով է որ ատեն ատեն մարդկանց ալ երեւցեր են ու կերեւնան. բայց շատերը եւ գլխաւորները կհաստատեն թէ հրեշտակները պարզ հոգիներ են, ու միայն մարդկանց երեւցած ատենները մարդկային լուսաւոր կամ ահաւոր կերպարանք մը կառնեն: Դաւիթ մարգարէն կըսէ թէ «Ո արար զհրեշտակս իւր հոգիս:» Եւ Պօղոս առաքեալ կըսէ յայտնապէս թէ «Ո՛չ ապաքէն ամենեքեան հոգիք են հարկաւորք՝ որք առաքին իսպասաւորութիւն վասն

այնոցիկ որ ժառանգելոց են զփրկուածիւն :» Ամէնքն ալ հոգի են, կրսէ, որ փրկուածեան հասնելու համար ստեղծուած մարդկանց ծառայելու կղրկուին :

Քրիստոնէական սուրբ եկեղեցւոյ մէկ վարդապետութիւնն ալ այս է որ հրեշտակները երեք քահանայապետութիւն կբաժնուին, ամէն մէկ քահանայապետութիւնն ալ երեք երեք դաս, որով կլինին ինն դասք հրեշտակաց, եւ ասոնք են. սերովբէք, քերովբէք, ամոռք, իշխանութիւնք, տէրութիւնք, զօրութիւնք, պետութիւնք, հրեշտակապետք եւ հրեշտակք. թէպէտ եւ ամենքը մէկէն ալ այս ետքիներուն անունովը հրեշտակ կըսուին :

Հրեշտակներուն ե՛րբ կամ ո՛ր օր ստեղծուածը չեմք գիտեր. բայց սրբոց Հարց եկեղեցւոյ կարծիքն այս է թէ առաջին օրը ստեղծուեցան լուսոյ հետ մէկտեղ. կամ թէ հրեշտակներուն ստեղծուիլն ալ այն խօսքովը կիմացուի որ կրսէ Աստուածաշունչը թէ «Իսկզբանէ արար Աստուած զերկին եւ զերկիր.» երկինք բառին մէջ հրեշտակներուն ստեղծուիլն ալ կիմացուի, կըսեն : Բայց եկեղեցւոյ այս վարդապետութիւնը որոշ եւ հաստատուն է որ հրեշտակները երանական վիճակի համար ստեղծուեցան. բայց անոնցմէ ոմանք ապստամբելով Աստուծոյ դէմ՝ պատժուեցան ընկան Աստուծոյ երեսէն, իրենց շնորհքները կորսընցուցին, եւ եղան սատանայ, դեւ, կամ չար հրեշտակ, եւ դատապարտեցան իդժոխս : Իսկ Աստուծոյ հաւատարիմ մնացողները հաստատուեցան շնորհաց մէջ :

Եկեղեցւոյ մէկ ընդհանուր վարդապետութիւնն ալ այս է որ հրեշտակները մարդկանց պահպանութիւն, պաշտպանութիւն եւ նոցա համար բարեխօսութիւն կընեն. ուրեմն մեք ալ նայիմք որ միշտ արժանի լինիմք անոնց բարեխօսութեանն ու պահպանութեանը : Իրենք օգնական եւ պաշտպան լինին մասնաւորապէս մեր ամենայն ձեռնարկած բարեգործական աշխատանքներուն, եւ մանաւանդ այս Դպրատան ու այս Լսարանին, որուն կմաղթեմ օրէ օր աւելի աճում եւ յառաջադիմութիւն ձեր բարի օրինակովն եւ ուրիշներու տալու յորդորանքովը, եւ մեր անխոնջ աշխատանքովը :

76

0023390

2013

